

ANTONI LÓPEZ QUILES, *Versos a plena plana. Poesia i transmissió doctrinal en la València del Barroc a la Il·lustració*, València, Institució Alfons el Magnànim-CVEI, 2016, 318 p. ISBN 978-84-7822-698-6

La Institució Alfons el Magnànim fa poc que acaba de publicar un volum interessant, d'Antoni López Quiles, que du per títol *Versos a plena plana. Poesia i transmissió doctrinal en la València del Barroc a la Il·lustració*. Un estudi, doncs, que revisa la producció literària en vers dels segles XVII i XVIII a València, durant un període que fins fa no res s'etiquetava com «Decadència», i que, a poc a poc, ha anat deixant de semblar-nos *decadent*, a mesura que estudis com aquest que ara comentem ens han anat descobrint una literatura més complexa i més rica del que es pensava. Ja ho vaticinava Albert Rossich, a finals dels anys vuitanta, des de la Universitat de Girona, i a aquells inicis s'afegiren, pràcticament de seguida, altres veus des d'altres universitats del nostre àmbit lingüístic. La literatura dels segles XVI, XVII, XVIII i XIX —fins a la Renaixença—, havia estat, en definitiva, una gran desconeguda que ara, amb el pas dels anys, anem recuperant.

No cal insistir més en la superació de l'etiqueta «Decadència», que ja, afortunadament, va desaparèixer, per poder parlar amb propietat: el Renaixement, el barroc, el neoclassicisme, el romanticisme, formen part, cada vegada més, de la terminologia a l'ús, en els estudis i en els manuals universitaris. I, també, van escolant-se cap als manuals de secundària.

En aquest cas, el panorama estudiat per Antoni López i Quiles, doctor en filologia catalana, sacerdot i professor associat de la Universitat de València, és el comprés entre dos moments simbòlics —l'expulsió dels moriscos el 1609 i el començament de la Guerra del Francès el 1808—, i, entre altres coses, deixa veure clarament la continuïtat literària en la nostra llengua en tot aquell llarg període; ofereix dades sobre l'estil que va ser emprat per aquells autors i, encara, estudia els processos creatius, que s'adequaran al públic a qui van adreçades

les obres i, també, ens situa en el context de l'obra, en la mesura que aquest també influeix en el producte final que ens arriba.

El trajecte dibuixat per López Quiles va, doncs, des de les darreres manifestacions d'autors del XVI, fins al dia d'abans de la Renaixença, amb les veus dels poetes de certamen —que ja havia estudiat fa anys Antoni Ferrando—, però incorporant-hi veus com les del canonge Teodor Tomàs —autor d'hagiografies— o la de Joan Baptista Escorihuela, poeta culte que encara demana un estudi aprofundit, com també Joan Collado, autor de qui López Quiles pren el seu títol, que prové d'una estrofa on diu: «Ixen carros, riques Roques, / primors quant a la vista abasta, / fochs, invencions, beles, boles, / y versos a plena plana».

López Quiles, centrat per vocació i per devoció en la literatura religiosa, fa, doncs, un recorregut on pretén mostrar com l'Església valenciana —una part, almenys— va continuar conreant la literatura en la llengua del poble quan li convenia —certàmens, sobretot—, i, sempre, amb la voluntat d'adoctrinar els fidels, tal com s'esperava de la literatura del barroc i més enllà, rere les directrius de Trento, que tant van marcar la producció escrita del nostre país. La poesia religiosa —com els sermons, com el teatre i com quasi tot allò que s'escribia al segle medieval i moderns—, era, doncs, una ferramenta al servei del poder eclesiàstic.

El llibre, d'altra banda, s'estructura en una primera part, «El fonament barroc», que es divideix en tres capítols, amb dos apartats cadascun; i en una segona, «Estils per a la transició», que també es divideix en dos apartats més.

En la primera part, un capítol inicial és dedicat a les processons i els goigs (primer i segon apartats, respectivament) durant el segle XVII. Tos dos aspectes generaven literatura poètica i, en molts casos, els autors recorrien a la llengua del país, per tal d'arribar a més ànimes. Els gremis repartien paperets —fulls volants— amb versos generalment jocosos però d'intencionalitat adoctrinadora. Els goigs, destinats a ser cantats, perduren en molts llocs fins als nostres dies —malgrat que, en molts casos, traduïts al castellà—. En el segon capítol, l'autor fa una ullada al segle XVII i als seus autors més destacats en el gènere, Vicent Ximenes de Cisneros, Josep Ortí, Joan Baptista Roig, Marc Antoni Ortí o Pere Jacint Morlà —potser el més conegut, actualment—. Un tercer capítol revisa la poesia com-

memorativa i els certàmens literaris, especialment abundosos en la celebració de centenaris, canonitzacions, beatificacions, etc. I amb autors com els ja esmentats Marc Antoni Ortí, Joan Collado, Joan Baptista Escorihuela, i també amb altres veus com les de Ramon Josep Rebol·lida, Francesc Ramon González, Josep Rius o Josep Maria Ortiz. En l'apartat dedicat als certàmens trobarem els noms d'autors com Eliseu Armengol, Josep Carbó, Josep Cucarella, Marcel Aguilar, Pere Jacint Morlà, Josep Oriola, Joaquim Sala, Onofre Funes de Munyós, Miquel Serres i Valls, Gaspar Aguilar i Jeroni Martínez de la Vega, entre d'altres.

La segona part del volum fa un recorregut per l'evolució estilística entre els segles XVII i XVIII. Analitza els elements de trencament —derivats de les noves circumstàncies dimanades del Decret de Nova Planta—, però també analitza els elements de continuïtat, que es conjuguen amb elements innovadors i que donen, al remat, una interessant producció literària amb textos de Josep Vicent Ortí o Carles León, i, també, amb aportacions més noves, com les de Lluís Navarro, Leopold Ignasi Planells, Collado, Escorihuela, etc. Finalment, López Quiles, atent al que podríem denominar història de la llengua, reflexiona sobre alguns autors que, contra la tendència castellanitzadora, es varen mantenir fidels a l'ús de la llengua pròpia: Lluís Galiana, Carles Ros, Agustí Sales, Teodor Tomàs, Escorihuela —de nou—, i d'altres.

El llibre, en conclusió, fa una ullada ben interessant a tot un període encara menystingut i a un gènere literari —la poesia religiosa— que, si bé ara desperta pocs entusiasmes, va ser de gran predicament i va despertar passions entre els qui llegien o, per millor dir, escoltaven aquelles composicions que omplien de paraules en valencià els temples, les processons, els volums destinats a narrar les festes i, en definitiva, espais on la nostra llengua, per motius de sobres coneguts, anava perdent el seu pes i reculant davant l'embranchida del castellà, la llengua que estava de moda en aquells moments.

RAMON MORA GALBIS
Universitat de València
elbenicadell@hotmail.com